

Viite

Asia

Venäjän metsätalouden Neuvostoliiton ajan perintö

Asiasanat VENÄJÄ, KESTÄVÄ METSÄTALOUS

Hoitaa UM ITÄ-22

Hoitaa UE MOS

Koordinoi

Tiedoksi

ITÄ-23; ITÄ-24; ITÄ-25; KPO-03

BER; PIE

KTM; METSÄHALLITUS; METSÄNTUTKIMUSLAITOS; METSÄTEOLLISUUS RY; MMM/MEO;

MTK; SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS; TEKNOLOGIATEOLLISUUS; VM; YM

Pietarin metsäteknisen akatemian professori G. Redko ja N. Redko ovat kirjoittaneet Venäjän metsätalouden historian, jossa esitetään myös arvio Neuvostoliiton ajan myönteisistä ja kielteisistä piirteistä.

Näillä ilmiöillä ei ole pelkästään historiallista mielenkiintoa vaan ne vaikuttavat vielä selvästi tämän hetken metsäpoliittiseen tilanteeseen, koska metsäsektorilla ollaan monia muita talouden aloja enemmän sidoksissa menneiden vuosikymmenten toiminnan tuloksiin.

Viime vuonna ilmestyi Pietarin metsäteknisen akatemian professori **G. Redkon** ja **N. Redkon** kirjoittama Venäjän metsätalouden historia. Kirjaa on ollut saatavilla vasta tämän vuoden elokuusta lähtien. Siinä tarkastellaan kehitystä 1100-luvulta vuoteen 2000. Tutkijat toteavat, että on ehkä liian aikaista yrittää tehdä lopullista analyysia Neuvostoliiton ajasta mutta siitä huolimatta he esittävät asiasta yleisen arvion ja päätyvät seuraaviin myönteisiin ja kielteisiin piirteisiin:

Metsätalouden myönteiset kehityspiirteet Neuvostoliiton aikana

- Metsänkäyttö ja metsänhoito laajenivat.
- Metsätalouden suunnittelu tehostui. Kaikki Venäjän metsät oli inventoitu vuoteen 1967 mennessä.
- Metsätalouden hallinto kehittyi. Perustettiin suuri määrä uusia metsänhoitopiirejä sekä vuodesta 1929 alkaen valtion yritykset leshoosit ja lespromhoosit.
- Perustettiin koko maahan metsäoppilaitosten verkosto.
- Käynnistettiin metsäalan koneiden rakentaminen ja metsätöiden koneellistaminen.
- Perustettiin tutkimuslaitoksia ja koeasemia.
- Laadittiin perusteelliset valtakunnalliset ja alueelliset ohjeet ja normit.
- Alan tieteellinen ja ammatillinen julkaisuutoiminta laajeni. Myös oppikirjoja julkaistiin runsaasti.
- Kehitettiin siemenhuollon periaatteet.
- Luotiin metsien kasvimaantieteellinen aluejako.
- Kehitettiin metsälainsäädäntöä.

- Aloitettiin joka viides vuosi tehtävä koko maan metsävaralaskenta.
- Metsän peittämä ala pysyi ennallaan ja hakkuut eivät lisänneet aukeaa alaa, koska hakkuualat metsittyivät.
- Akateemikko T. Lysenkon virheellisiin tieteellisiin näkemyksiin perustuva Stalinin suunnitelma luonnon muuttamiseksi mahdollisti laajan peltojen suojametsävyöhykejärjestelmän luomisen Etelä-Venäjällä.

Metsätalouden kielteiset kehityspiirteet Neuvostoliiton aikana

- Metsien epätasainen käyttö: keskitetyt hakkuut, avohakkuut vallitseva menetelmä, havumetsissä suunnitteen ylitys ja lehtipuumetsissä alitus sekä saavutettavissa olevien metsien ylihakkuut.
- Epärationalinen puun käyttö: kolmasosa hakatusta ja kuljetetusta puusta meni jätteeksi käsittelyprosessin aikana, polttopuun suuri osuus ja jalostuksen huono hyötysuhde; kuutiosta saatiin tuotteita vajaa puolet verrattuna kehittyneisiin maihin.
- Metsänuudistaminen jäi jälkeen avohakkuiden alasta. Uudistamisen työn laatu oli huono. Metsänviljely saavutti vasta 1970- ja 1980-luvulla noin 40 % osuuden uudistusalaista. Pitkään käytettiin tehotonta lentokonekylvöä. Hoidon puutteiden takia viljelyjen kuolleisuus oli suuri, jopa 50-60 %.
- Havupuumetsät muuttuivat hakkuun jälkeen usein lehtipuuvaltaisiksi ja männyn tilalle tuli kuusta.
- Metsän käyttö oli korvauksetonta 1950-luvun alkuun asti ja sen jälkeen maksettiin vain symbolinen kantoraha nykypäiviin asti. Hyöty meni metsäteollisuudelle.
- Metsätalouden budjettirahoitus jäännösperiaatteen mukaan.
- Metsätalouden kustannusten ja metsätulojen välinen yhteys puuttui.
- Piittaamattomuus metsän käytön kestävyuden periaatteesta. Metsätalouden suunnittelun professorin M. Orlovin syrjäytys ja oppituolin lakkautus "porvarillisena pseudotieteenä" vuonna 1932.
- Alan hallinnon uudelleen organisointi 23 kertaa 73 vuoden aikana. Ylin johto vaihtui 39 kertaa.
- Metsälainsäädännössä sivuutettiin entiset kokemukset. Vuoteen 1997 asti metsälaissa korostui valtion omistus mutta alan kehittäminen jäi taustalle.
- Saksalainen metsäekonomisti K. Mantel erottaa metsien käytön kehityksessä vaiheet valtaus [okkupatsija], teollinen hyödyntäminen ja kestävä käyttö. Valitettavasti Neuvostoliitossa varsinkin taigan metsätalous kuului ennemmin ryhmään valtaus kuin teollinen hyödyntäminen. Puunhankinnan toteutuksen päämallina olivat "vaeltavat" lespromhoosit, jotka siirtyivät uudelle alueelle päätehakkuuvarannon loppuessa.
- Valtion sosialistien omistus toi metsäpolitiikkaan ideologisia periaatteita kuten tuotannon voilyymin jatkuva kasvu kestävyuden sijaan. Metsäteollisuuden iskulauseena oli "ottaa enemmän, nopeammin ja halvemmalla".
- Valtion kannanotoissa olivat aina etusijalla metsäteollisuuden edut suhteessa metsätalouteen.
- Metsäteollisuuden vähittäinen tuotannon supistuminen alkoi 1970-luvun puolivälissä ja 1980-luvulla hakkuiden määrä aleni merkittävästi. Syynä oli monien epätasapainotekijöiden vaikutusten vähittäinen realisoituminen.

Arviointia

Monilla Neuvostoliiton ajan myönteisillä ja kielteisillä metsätalouden ilmiöillä ei ole pelkästään historiallista mielenkiintoa vaan ne vaikuttavat selvästi tämän hetken metsäpoliittiseen tilanteeseen, koska metsäsektorilla ollaan monia muita talouden aloja enemmän sidoksissa menneiden vuosikymmenten toiminnan tuloksiin. Maantieteellisesti laajoilla alueilla operoivan metsätalouden uudistaminen vaatii tehokkaastikin toimittaessa enemmän aikaa kuin monien muiden alojen uudistaminen.

Monet myönteisten piirteiden luettelossa luetellut asiat merkitsivät todellista myönteistä kehitystä. Samalla luotiin kuitenkin tiukasti keskuksesta normiohjattu järjestelmä, jossa ei otettu huomioon suuria alueellisia olosuhteiden eroja. Samat toimintaperiaatteet ja rakenteet olivat voimassa Karjalasta Kamtsatkalle ja Kaukasukselta Komiin. Yksityiskohtiin ulottuvan normiohjauksen tavoite tulee esille tälläkin hetkellä, kun esitetään suurta määrää tarvittavia uusia lakia alempia normeja.

Vielä 1950- ja 1960-luvulla Venäjän metsähallinnon ja metsätalouden suunnittelun järjestelmä oli toimintakyvyltään monien länsimaiden valtion metsätalouden organisaatioiden tasoa. Sen jälkeen syntyi selvä ero, kun muualla modernisoitiin rakenteita ja otettiin käyttöön uutta teknologiaa mutta Venäjällä pitäydettiin entisiin toimintatapoihin.

Neuvostoliiton ideologiaan kuulunut jatkuva tuotannon volyymin kasvun tavoite johti epätasapainoiseen metsävarojen käyttöön, jota kärjisti osittain vieläkin havaittavissa oleva usko maan metsävarojen rajattomuuteen. 1930-luvulla ideologisista syistä hylätty metsien kestävän käytön periaate otettiin Neuvostoliitossa myöhemmin uudelleen käyttöön mutta käytännön toiminnassa todellinen kestävä metsätalous toteutui vain harvoin. "Vaeltavien" lespromhoosien toimintatapa jatkuu osittain edelleen. Metsien tilan kehittämisen laadulliset tavoitteet kuten metsänhoidollinen tila ja puuston kasvun kehitys olivat toissijaisia tavoitteita.

Tällä hetkellä maan poliittinen johto painottaa metsäsektorin kehittämisen päätavoitteena metsäteollisuuden nopeaa laajentamista ja jalostusasteen nostoa, jotta metsäteollisuus voisi tukea tavoitteeksi asetettua maan korkean talouskasvun tavoitetta. Pitkän ajan kuluessa syntyneiden metsätalouden ongelmien korjaaminen samanaikaisesti on vaikea tehtävä. Vaarana on, että taas kerran metsistä vaaditaan liikaa ja liian nopeasti. Toisaalta vasta kehittynyt ja puustamaksukykyä omaava metsäteollisuus turvaa metsätalouden vakaan kehityksen.

Metsäteollisuuden ylivoima suhteessa metsätalouteen näkyy menossa olevassa metsälain sisältöä koskevassa keskustelussa. Teollisuuden tarpeet menevät yleisesti pitkän tähtäimen kestävän metsätalouden etujen edelle. Voidaan herättää kysymys, onko Venäjällä edes olemassa itsenäistä talouden alaa nimeltä metsätalous. Puunkorjuu on osa metsäteollisuuden liiketoimintaa ja metsätalouden tehtävänä on periaatteessa valtion budjetista rahoitettuna toimintona tarjota riittävästi päätehakkuukohteita, joista teollisuus maksaa veroluontoisen alhaisen kantorahan. Liiketoimintana harjoitettavan metsätalouden olemus ja edellytykset sekä suhde metsäteollisuuteen ja metsätalouden viranomaistoimintaan sekä metsätalouden yhteiskunnallisiin tehtäviin tulisi määritellä.

Puunkorjuun ja metsähallinnon rakenne ja toimintatapa ovat edelleen jokseenkin samanlaisia kuin Neuvostoliitossa vaikka nimityksiä on osittain muutettu. Lespromhoosi-tyyppiä olevien puunkorjuuyritysten muuttaminen pitkien vuokrasopimusten edellyttämiksi metsätalouslyrityksiksi on vaativa kehittämistehtävä. Valtion metsähallinnon lespromhoosien resurssit tulee turvata ja myös niiden pohjalta tulee voida kehittää metsätalouslyrityksiä.

Lähde: Redko, G. I. i Redko N.G. 2002. Istoria lesnogo hozjajstva Rossii (Venäjän metsätalouden historia) Izdatelstvo MGUL, Sankt-Peterburg - Moskva. 458 c.

LIITTEET -